

ASIGURAREA SIGURANȚEI PERSOANEI ȘI SECURITĂȚII UMANE CA CONDIȚIE A SUCCESULUI PROCESULUI DE DEMOCRATIZARE

ENSURING PERSONAL SAFETY AND HUMAN SECURITY AS A CONDITION FOR THE SUCCESS OF THE DEMOCRATIZATION PROCESS

SPRINCEAN Serghei,

dr. hab. în științe politice, conf. univ.,

Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice

SOHOȚCHI Tudorița-Sanda,

doctorandă, USM

CREȚU Ion,

doctorand, USM.

CZU: 342.721:343.211.3:342.34

Summary

The process of democratization means a positive trend in the field of deepening political freedoms and rights as parts of general human rights, closely linked to the expansion of the social pool and public acceptance of the decision-making process. Under these conditions, a robust system for ensuring person's safety and human security in society is an important fundamental support for maintaining an upward trajectory of socio-political reforms in order to deepen and root in the transitional society of the traditions specific to democracy. The democratization of society cannot be possible without ensuring the security and safety of the person, and only this condition provides a sufficient motivation for the person's involvement as a citizen in public affairs, in the decision-making process, in political competition, etc. In the same context, human security cannot ignore its most strategic goal - to educate both the person and the masses, to induce and shape, through amplification and multiplication, the fundamental human qualities and virtues that underlie the basis of the progress of the security field in the broadest possible sense, but also the basis of social progress, in the broadest sense of the word.

Keyword: Human security, personal safety, democratization, Republic of Moldova, good governance, security risk

Procesul de democratizare presupune întâi de toate un trend pozitiv în domeniul aprofundării libertăților și drepturilor politice ale omului, legate strâns de extinderea bazinului social și acceptului public al procesului decizional. În aceste condiții, un sistem robust de asigurare a siguranței persoanei și a securității umane în societate este un suport fundamental de important pentru menținerea unui traiect ascendent al reformelor sociopolitice pentru aprofundarea și înrădăcinarea în societatea de tranziție a tradițiilor specifice democrației [1, p. 83].

În condițiile necesității studiului funcționării mecanismului asigurării siguranței personale și securității umane pentru aprofundarea tradițiilor și practicilor democratice, cadrul normativ devine unul crucial în contextul în care practicile și politicile sociale depind decisiv de obiectivele societății, trasate normativ și legislativ. Cadrul legislativ național oferă un set de definiții care stabilesc temelia pentru înțelegerea modului în care problemele de securitate sunt abordate în Republica Moldova. Securitatea umană își propune protecția persoanelor în mod individual, dar și ca totalitate socială, prin asigurarea condițiilor de viață și trai, a necesităților fundamentale [2, p. 96].

Prin urmare, democratizarea sociumului nu poate fi posibilă fără de asigurarea securității și siguranței persoanei, și doar această condiție oferă o motivație suficientă pentru implicarea persoanei ca cetățean în treburile publice, în procesul decizional, în competiția politică etc.

În același context remarcăm că securitatea umană nu poate să facă abstracție de cel mai strategic scop al său - de a educa atât persoana, cât și masele, de a induce și forma, prin amplificare și multiplicare, a calităților și virtuților umane fundamentale care stau la baza progresului domeniului securității în cel mai larg sens posibil, dar și la baza progresului social, în cel mai larg sens al cuvântului [3, p. 120].

Securitatea umană și democratizarea, drept domenii complementare de activitate umană, în sens practic, ambele cu implicare în spațiul politicului, pot căpăta diverse noi caracteristici în dependență de situație și context, reieșind din setul de așteptări sociale față de acestea în vederea asanării sustenabile a crizei globale [4, p. 439], inclusiv a manifestărilor ei locale în Republica Moldova în diverse sfere ale vieții umane și sociale, utilizând întregul spectru de metode și pârgii disponibile. În contextul cercetării de față s-a constatat că atât disciplina securității umane, cât și teoria democratizării includ suficiente elaborări metodice și conceptuale, sisteme de principii și abordări pentru a contribui substanțial la accelerarea și amplificarea cantitativă și calitativă a valorificării practice a rezultatelor acumulate în domeniul teoretico-aplicativ al dezvoltării durabile, lansat de două decenii în urmă [5, p. 275].

Devine important procesul amplificării influenței factorului uman în cercetarea problematicii securității umane odată cu aprofundarea cercetărilor asupra acestei concepții. Deoarece asigurarea durabilă și completă a securității individului uman nu poate fi efectuată fără asigurarea securității mediului firesc de viață a persoanei, se impune o nouă abordare a concepției securității umane, prin scoaterea în evidență a caracterului său biocentric care vine să înlocuiască caracterul antropocentric din cadrul primelor încercări de teoretizare a acestei concepții a securității umane. Astfel că securitatea umană cu specific biocentric poate fi înțeleasă mai bine ca o etapă nouă a dezvoltării teoriei cu privire la asigurarea securității prin prisma intereselor individuale, schimbând accentul către asigurarea bunăstării individului uman doar în corelație directă cu asigurarea sustenabilă a bunăstării naturii și mediului înconjurător [6, p. 266].

Dintr-o perspectivă nouă, problematica securității umane se referă nu doar la primatul protecției intereselor persoanei în fața celor de stat, dar, mai cu seamă, vizează protecția calității sau structurii calitative a subiectului protejat, adică a persoanei umane. Similar cu alte tipuri sectoriale de securitate (economică, energetică, alimentară, bancară etc.), securitatea umană are ca scop protecția, dar și amplificarea (spre deosebire de alte forme sectoriale ale securității) calităților umane, cele care contribuie la sporirea aprecierii persoanei atât a valorii sale în sine, cât și în raport cu societatea, prin prisma utilității și importanței individului uman pentru alți oameni, pentru progresul social, pentru păstrarea mediului înconjurător, pentru protecția naturii și a biosferei într-un context sustenabil [7, p. 379].

Există o lipsă evidentă, atât la nivel internațional, dar mai ales în Republica Moldova, a unui cadru normativ și legislativ adecvat gravității situației create în ceea ce privește nivelul actual scăzut al securității umane, aspect ce poate fi ameliorat prin contribuția metodologică și logistică a teoriilor privind modernizarea sociopolitică, democratizarea, pentru contracararea celor mai grave amenințări de securitate la adresa persoanei umane și societății contemporane, care sunt analizate prin prisma relevanței lor în sens dezvoltational și securitar [8, p. 183]. Această lipsă a unui cadru normativ adecvat în domeniul securității umane a dus la instaurarea unor practici sociale și politice nocive pentru stabilitatea, prosperitatea, progresul și coeziunea societății, inclusiv a celei din Republica Moldova, precum cele legate de acceptarea tacită în societatea autohtonă a unor forme de corupție, nepotism sau cumetism, a toleranței excesive a populației față de proasta guvernare și devierea de la normele morale ale clasei politice și elitei sociale, indiferența și dezamăgirea electoratului, în majoritatea cazurilor, față de necesitatea implicării personale, în calitate de societate civilă, în chestiuni de interes public sau național. În consecință, cercetarea de față își propune să delimiteze perspectivele pentru îmbunătățirea cadrului normativ intern și internațional în vederea fortificării securității umane prin implicarea teoriei și practicii modernizării sociopolitice și democratizării. În același timp, promovarea și înrădăcinarea unor deprinderi și obișnuințe sociale, foarte des degradante pentru ființa umană și descurajatoare pentru cetățeanul simplu, în raport cu funcționarul public, cu organele de stat și de supraveghere a ordinii publice și constituționale, precum cele menționate, au apărut ca rezultat al nivelului scăzut al culturii sociopolitice și securitare, atât a majorității populației Republicii Moldova, cât și a clasei politice și elitelor [9, p. 48]. Această situație se datorează atât crizei morale și identitare din societatea autohtonă, cât și lipsei a unui nivel adecvat de competență a funcționarilor publici și al reprezentanților statului în domeniul securității umane, a drepturilor omului, dar mai ales în cel al modernizării sociopolitice și democratizării, precum și a necunoașterii în măsură acceptabilă de către aceștia a normelor internaționale referitoare la reglementarea domeniilor date [10, p. 81]. În contrapondere, elaborările contemporane trebuie să determine principalii factori stimulatori pentru politicieni, oamenii de stat și funcționarii publici de a cunoaște și a se perfecționa în domeniul cunoașterii și aplicării

normelor, principiilor și imperativelor modernizării sociopolitice, democratizării și ale securității umane [11, p. 72].

Diverse aspecte amenințătoare la adresa dezvoltării umane pe plan global se întrunesc din ce în ce mai des și devin tot mai violente și periculoase pentru sistemul social, în mod direct, proporțional cu amplificarea fenomenelor sociopolitice adverse cu specific asistemic și dezintegrator pentru bunele practici și relațiile armonioase din cadrul sistemului securitar și social-politic, ca o consecință a evoluției progresului tehnico-științific și a tergiversării soluționării dilemelor sistemului democratic pe fondalul perseverării promovării concurențiale a acestui model de guvernare în societatea contemporană în detrimentul altor forme de organizare, dirijare și guvernare a comunității umane sau contrar imperativelor sociumului, divergente întrucâtva față de valorile și principiile democrației tradiționale, dar pe deplin justificabile din perspectiva necesității de supraviețuire a omului în condițiile crizei globale [12, p. 463].

Buna guvernare, ca teorie și practică socială, trebuie să promoveze securitatea umană prin prisma întregului cadru normativ, cu accent pe drepturile și necesitățile cetățeanului [13, p. 91]. Ea este apreciată prin prisma unor caracteristici de bază, cum sunt:

a) Participarea la guvernare, fără discriminare, atât a femeilor, cât și a bărbaților, atât directă, cât și prin intermediul instituțiilor sau reprezentărilor.

b) Domnia legii, ca summum al cadrului legal just implementat în mod imparțial. De asemenea, necesită și protejarea drepturilor omului, în special a celor ale minorităților.

c) Transparența, care presupune: luarea deciziilor și implementarea lor în concordanță cu regulile și normele existente; libera circulație a informațiilor și punerea lor la dispoziția celor care sunt vizați de aceste decizii; informația este furnizată în forme și prin mijloace comprehensibile etc.

d) Promptitudine, ca o condiție a bunei guvernări de a furniza tuturor decidenților un plan de acțiune rezonabil, în conformitate cu promisiunile făcute și interesele cetățenilor.

e) Orientarea spre consens a tuturor formatorilor de opinie din societate. Buna guvernare necesită medierea diferitelor interese exprimate în societate, pentru a realiza consensul asupra ceea ce este spre binele societății și asupra modalității de realizare a acestuia.

f) Echitate și includere pentru toți membrii societății. Aceasta presupune ca tuturor grupurilor sociale, în special celor vulnerabile, să li se acorde șansa de a se dezvolta.

g) Eficiență, din punct de vedere atât al rezultatelor proceselor și instituțiilor de guvernare, cât și al folosirii resurselor naturale și protecției mediului.

h) Responsabilitate, ca o caracteristică a activității nu numai a instituțiilor guvernamentale, ci și a sectorului civil și privat al societății. Responsabilitatea este strâns legată de transparență și de domnia legii.

Dacă e să analizăm în detaliu concepția securității umane, considerăm că este important de remarcat că noțiunea dată poartă un caracter eminentemente sintetic și complementar cu cel puțin alte două concepte precum este cea a drepturilor omului, pe de o parte, iar, pe de altă parte, problematica dezvoltării umane. Împreună, cele trei noțiuni: securitatea umană, drepturile omului și dezvoltarea umană reprezintă un complex conceptual armonios destinat elucidării și explicării proceselor de evoluție și transformare a omului în contextul lumii contemporane, cu toate provocările, pericolele, și amenințările pe care le comportă pentru persoana umană. Fără securitate umană, drepturile omului și dezvoltarea pierd din conținut și nu mai pot atinge obiectivul pentru care au fost propuse – crearea unui mediu adecvat de evoluție atât pentru persoana umană, cât și pentru comunitățile de oameni [14, p. 40]. Dintr-o altă perspectivă, asigurarea unei securități umane și a drepturilor omului în afara paradigmei dezvoltării reprezintă o ocupație inutilă cramponată de o situație statică și lipsită de sustenabilitate. La fel și realizarea unei dezvoltări umane și a securității individului uman fără un nivel adecvat al asigurării respectării drepturilor omului, devine desuetă din moment ce drepturile și libertățile individuale sunt considerate mai puțin importante sau secundare celor comunitare, prioritatea fiind pusă pe securitatea și dezvoltarea statului în detrimentul și din contul cetățeanului [15, p. 72].

Dintre cele trei elemente organic legate: securitatea umană, drepturile omului și dezvoltarea umană, primul dintre care apare cel mai târziu în circuitul social și academic, cronologic vorbind. Securitatea umană, de fapt, a venit să desăvârșească concepția progresului civilizației umane contemporane, bazată pe bunăstare, toleranță și libertăți individuale.

Generalizând, constatăm că securitatea umană tinde să cuprindă celelalte noțiuni, transformându-le decisiv, în conformitate cu prioritatea siguranței și sustenabilității eforturilor de realizare a progresului. Astfel că, toate cele trei elemente: securitatea umană, drepturile omului și dezvoltarea umană devin parte a unei concepții unice a dezvoltării sigure și libere. În aceeași ordine de idei, fostul Secretar General al ONU K. Annan s-a pronunțat că nu ne vom putea bucura de securitate fără dezvoltare, nu ne vom putea bucura de dezvoltare fără securitate, și nici de una dintre ele fără respect pentru drepturile omului [16]. Cu alte cuvinte, triumviratul celor 3 concepte reprezintă cheia succesului strategiei progresului și bunăstării umanității la scară globală. Totodată, este important de remarcat că concepția securității umane nu diminuează din actualitatea securității statului.

Securitatea umană caută să protejeze individul și societatea din care face parte acesta în fața unei game largi de pericole, acestea variind de la securitatea fizică, la cea economică iar, mai nou, securitatea mediului înconjurător. Securitatea umană nu are în vedere doar supraviețuirea individului sau a societății. Se dorește acordarea libertății indivizilor de a lua deciziile pe care aceștia le doresc și de a le permite dezvoltarea în maniera aleasă de ei.

Conceptul de securitate umană este strâns legat de securitatea dezvoltării umane și drepturile omului. Dezvoltarea umană nu poate avea loc fără asigura-

rea respectării drepturilor universale ale omului, iar pentru asigurarea drepturilor omului este necesară asigurarea dezvoltării societății și individului, ca acesta să înțeleagă importanța lor. Securitatea umană cuprinde ambele concepte și le transformă creând un tot unitar. Dar tocmai datorită calității securității umane de a cuprinde tot ceea ce este legat de societatea umană, definirea conceptului este aproape imposibilă, la fel cum este imposibilă clasificarea în ordinea importanței a nevoilor individului.

Cu toate că problematica bunăstării civilizației umane în condiții de siguranță și respectare a drepturilor și libertăților persoanei se remarcă a fi o preocupare mai veche în istoria gândirii umane, considerăm că paradigma securității umane a reușit să aducă un suflu nou în studiile de securitate abia în ultimele 2-3 decenii, transformând și înlocuind concepția dominantă, de sorginte realistă, a securității statului într-o lume haotică, unde numai forța militară poate asigura o protecție adevărată.

Referințe bibliografice:

1. Sprincean S. Strategii și presiuni sociopolitice în condițiile evoluției democratice. În: Raporturile dintre stat și societatea civilă în Republica Moldova în contextul realizării reformelor democratice / Coord. șt. A. Roșca; respons. de ediție P. Varzari. Cap. 4. Chișinău: S.n., 2014 („Tipografia-Sirius” SRL), p. 79-108
2. Sprincean S. Securitatea umană și bioetica. Monografie, Chișinău, F.E.P. „Tipografia Centrală”, 2017
3. Sprincean S. Politica securității umane în condițiile pandemiei Covid-19. În: Sănătatea, medicina și bioetica în societatea contemporană: studii inter și pluridisciplinare. Materialele Conferinței Științifice Internaționale, Ediția a 3-a, 06-07 noiembrie 2020 / colegiul de redacție: Vitalie Ojovanu (redactor responsabil și coordonator). Chișinău: Print-Caro, 2020, p. 119-125.
4. Buzan B. New patterns of global security in the twenty-first century. În: International Affairs, vol. 67, May, 1991, p. 431-451.
5. Sprincean S. Filosofia supraviețuirii: repere și perspective. În: Revista de Filozofie, Sociologie și Științe Politice, 2019, nr. 3(181), p. 274-277.
6. Sprincean S. Libertatea individuală și siguranța persoanei ca imperative didactice. În: Tradiție și perspective în didactica modernă. Vol. 4 / ed.: Camelia Augusta Roșu, Cristina Nanu. Alba Iulia: Aeternitas, 2020, p. 263-268.
7. Sprincean S. Siguranța persoanei umane în contextul necesității asigurării biosecurității. În: Știința în nordul Republicii Moldova: probleme, realizări, perspective. Conferința științifică națională cu participare internațională. Ediția a 4-a, 26-27 iunie 2020 / colegiul redacțional: Valeriu Capcelea (coordonator) [et al.]. Bălți: Tipogr. „Indigou Color”, 2020, p. 378-384.

8. Балувев Д.Г. Личностная и государственная безопасность: международно-политическое измерение. Н.Новгород: Изд.-во ННГУ, 2004. 322 p.
9. Sprincean S. The role of civil unity in the process of ensuring human security in the Republic of Moldova. / Роль гражданского единства в процессе обеспечения безопасности человека в Республике Молдова. In: Правовые аспекты нациестроительства в России: история и современность. Материалы Всероссийской научной конференции с международным участием. 17 апреля 2020 г. / Редколлегия: Г.П. Кулешова [и др.]. Саранск: ЮрЭксПрактик, 2020, p. 44-51.
10. Sprincean S. Problematika securității umane în contextul evoluției societății contemporane. În: Securitatea națională a Republicii Moldova în contextul evoluțiilor geopolitice regionale. / Coord. Vitalie Varzari. Cap. 4. Chișinău: Tipografia Centrală. 2016, p. 77-94.
11. Sprincean S. Unele contribuții ale comunității internaționale la depășirea crizei globale prin aplicarea mecanismelor bioetice de modernizare a politicului. În: Anuar Științific / Inst. de relații internaționale din Moldova (IRIM); col. red.: V. Beniuc (red.-șef) [et. al.]. Vol. 10. Chișinău: Print-Carro, 2012, p. 70-78.
12. Sprincean S. Importanța securității umane în optimizarea politică și bioetică a managementului crizelor globale. În: Political Science, International Relations and Security Studies. International Conference Proceedings. The Xth Edition. [Sibiu], 27-29 May 2016, p. 461-470.
13. Sprincean S. Impactul pandemic al maladiei COVID-19 asupra calității guvernării prin prisma asigurării securității umane. În: Republica Moldova în contextul necesităților de modernizare și dezvoltare sub impactul negativ al crizei de pandemie COVID-19: Materialele conferinței științifice cu participare internațională din 25 mai 2021. / Coord. V. Juc. Chișinău: Tipografia Centrală. 2021, p.82-116.
14. Garner R. Environmental Politics. The age of climate change. 3rd edition. London: Palgrave Macmillan, 2011.
15. Sprincean S. Actul guvernării și securitatea umană în contextul pandemiei COVID-19. În: Meritocrație, profesionalism, integritate: deziderate versus realități: Materialele conferinței științifice cu participare internațională din 19 noiembrie 2020. / coordonator: Victor Juc. Chișinău: Tipografia Centrală. 2021, p. 65-91.
16. Annan K. In Larger Freedom: Toward Development, Security and Human Rights for All. United Nations. A/59/2005. [citat 21.12.2021]. Disponibil: <http://www.un.org/largerfreedom/contents.htm>